

С. Лозінський – аспірант кафедри політології
та публічного управління ВНУ імені Лесі
Українки

Проблеми та напрями модернізації інфраструктури українсько-польського кордону

Особливість інфраструктури прикордонних регіонів України та Республіки Польща визначається їх транзитною здатністю, якістю обслуговування, що визначає певні стандарти та вимоги до розбудови інфраструктури кордонів. Головним завданням урядів обох країн є створення умов для нарощування можливостей щодо обслуговування

© Лозінський С., 2025

значно більшої кількості потоків вантажів та людей, розширення асортименту та покращення якості послуг, залучення додаткових інвестицій, розвитку прикордонних територій та інтенсифікації транскордонного співробітництва загалом.

Початок нормативно-правового регулювання перетину кордону громадянами України після отримання незалежності припадає на 1992 р. Для впорядкування міграційних потоків на українсько-польському кордоні в травні 1992 р. ухвалено Угоду між урядами України й Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон. Подальша міждержавна співпраця на українсько-польському кордоні вимагала зміцнення її нормативної бази. Відповідно, наприкінці 1994 р. укладено Угоду між урядами України та Польщі про співробітництво і взаємодопомогу митних справах.

Фактично новий етап у регулюванні міграційних потоків між Україною та РП розпочався після отримання Україною безвізового режиму з країнами Європейської Співдружності. Так, наприкінці травня 2017 р. прийнято Указ Президента України «Про заходи, пов'язані із запровадженням Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України». У документі йшлося про створення всіх необхідних умов реалізації попередньо узгоджених домовленостей між Україною та ЄС із приводу впровадження безвізового режиму [1]. Водночас ключову роль у створенні сприятливого середовища для транскордонної співпраці та взаємодії між країнами і територіальними громадами відіграє прикордонна інфраструктура.

За свідченням виконавця проєкту «Комфортний та безпечний кордон PL–UA» (*Przyjazna i bezpieczna granica PL–UA*) Марти Ярошевич, у 2019 р. польський Фонд імені Стефана Баторія та українська громадська організація «Європа без бар'єрів» дослідили проблеми на польсько-українському кордоні та шляхи їхнього розв'язання. Дослідників особливо цікавила думка людей, які мешкали поблизу кордону по обидва його боки, зокрема біля переходів Медика–Шегині та Долгобичув–Угринів. Учасники проєкту комунікували з представниками місцевої, регіональної та центральної влади, лідерами спільнот, а також фахівцями – загалом із близько ста особами. Попри те, що після закінчення дослідження пройшло кілька років, багато проблем українсько-польського кордону, що тоді виявили науковці, залишаються актуальними й сьогодні.

Зокрема дослідження засвідчило зміни впливу кордону на життя населення польських прикордонних територій порівняно з 90-ми рр. ХХ ст., коли важливим джерелом доходу була транскордонна торгівля, тобто під час процвітання т. зв. «челночного бізнесу». Сьогодні зміст прикордонної і транскордонної комунікації набув нового змісту і забарвлення. Так, жителі польських прикордонних територій тепер частіше їздять в Україну, щоб скористатися послугами лікарів, косметологів та ін., позаяк тут дешевше, ніж у Польщі. Водночас українці частіше відкривають свій бізнес у Польщі. Крім того, українці активніше купують і орендують житло в сусідній державі, впливаючи таким чином на динаміку польського ринку нерухомості [2].

Водночас, як і у 90-ті рр., кількість прикордонних пунктів перетину явно недостатня, щоб витримати інтенсивність транспортного потоку та забезпечити належний (безперешкодний) рівень комунікації населення обох країн. Інфраструктура тут вимагає модернізації. Останніми роками відкрили всього два нові пункти пропуску (Долгобичув–Угринів та Будомеж–Грушев), збудовані за сучасними стандартами. Головною проблемою залишаються черги, що вимагає першочергового розв'язання. До того, шляхи сполучення, що ведуть до пунктів пропуску з обох боків кордону в інфраструктурному аспекті не пристосовані до багатокілометрових черг.

Одним із можливих розв'язань цих проблем може стати розвиток залізничного руху. Як засвідчує досвід прикордонного сполучення, потяг залишається найзручнішим видом наземного транспорту для перетину польсько-українського кордону. Так, завдяки відкриттю 2016 р. ширококолійного залізничного сполучення з Перемишлем та Холмом, подорожі для жителів прикордонних регіонів стали набагато комфортнішими, адже таким чином вдається уникнути черг, на відміну від автомобільних чи автобусних поїздок. Крім того, сучасні вагони, що придбала українська залізниця, більше відповідають очікуванням пасажирів, а ціни на квитки є відносно невисокими. Нова залізнична лінія розвантажила й пункти пропуску на автотрасах. Кількість рейсів між Польщею та Україною щороку збільшується: якщо 2016 р. їх було 1460, то 2017-го – вже 2892, а 2018-го – 4630. Однак розвитку залізничного сполучення перешкоджає різниця ширини колії та недостатня кількість пересадних станцій [Там само].

Зокрема, наприкінці грудня 2019 р. Львівською обласною радою ухвалено Стратегію розвитку Львівської області на період 2021–2027 рр.

Згідно з цією стратегією, одним із пріоритетних напрямів є активізація та розвиток міжнародного співробітництва, зокрема транскордонного співробітництва, включно розвиток транскордонних мереж, розбудова прикордонної інфраструктури, введення в експлуатацію нових пунктів пропуску та організація сервісних зон тощо.

Чинником, що перешкоджає активізації транскордонної співпраці між Україною та РП, залишається брак міжнародних пунктів пропуску на українсько-польському кордоні. За інформацією Державної прикордонної служби України на українсько-польському кордоні на початок 2025 р. зареєстровано 18 пунктів пропуску та пунктів контролю: дев'ять автомобільних пунктів пропуску, шість залізничних і три пункти контролю [3].

На початку травня 2022 р. відбулася робоча зустріч керівництва Волинської області з представниками польської гміни Влодава щодо відкриття на Волині пункту пропуску «Адамчуки-Збереже». Війт гміни Д. Семенюк запевнив, що його громада щиро піклується про вимушених українських біженців. Зокрема з місцевого бюджету гміна виділила додаткові кошти на забезпечення родин з дітьми, для школярів організувала навчання. Того травневого дня поляки привезли гуманітарну допомогу й для Шацької громади, де проживає понад півтори тисячі переселенців [4].

Проте, з початком повномасштабної військової агресії РФ проти України та введенням воєнного стану за розпорядженням Кабінету Міністрів України на території України з 28 лютого 2022 р. тимчасово закрито низку пунктів пропуску через державний кордон та пункти контролю. Серед них у Волинській області: автомобільні – Дольськ і Доманове та залізничні – Заболоття та Ковель [5].

У листопаді 2023 р. на Волині діяло десять міжнародних пунктів пропуску, із яких вісім – автомобільні:

- Рава-Руська – Гребенне;
- Угринів – Долобичів;
- Ягодин – Дорогуськ;
- Краковець – Корчова;
- Устилуг – Зосин;
- Грушів – Будомир;
- Смільниця – Коростенко;
- Шегині – Медика.

Пункти пропуску для пішого перетину кордону: Шегині, Грушів [6].

21 грудня 2024 р. на міжнародному автомобільному пункті пропуску «Нижанковичі – Мальховичі» стартував рух автобусів, легкових автомобілів та вантажівок до 3,5 т. Це новий, спільний пункт пропуску між Львівським та Підкарпатським воєводствами, що відкрито на польському боці за фінансування польської сторони. Проектна здатність пункту пропуску передбачає можливість оформлення близько 50 автобусів та 2000 легкових на добу на виїзд з України. Важливо, що на одному пункті пропуску працюватимуть контрольні служби обох країн, що дає змогу вдвічі скоротити час, необхідний для виконання контрольних заходів, що, зі свого боку, пришвидшить час оформлення та перетину кордону і для пасажирів та водіїв, а також для вантажів.

Елементом модернізації інфраструктури кордону є те, що на цьому пункті пропуску для автобусів на виїзд з України вже діє система єЧерга. Модернізацію пункту пропуску фінансувала польська сторона. З українського боку здійснено ремонт 46-кілометрової ділянки дороги Нижанковичі–Самбір, що веде до нового пункту пропуску. Його було завершено службою відновлення та розвитку інфраструктури у Львівській області у 2023 р. [7].

Водночас пропускна спроможність та рівень технічного оснащення цих пунктів пропуску залишають бажати кращого, оскільки не відповідають нагальним потребам і вимогам ЄС. Найбільш гостро ця проблема постала з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну, коли заблоковано багато інших транспортних артерій, зокрема морських портів та авіаперевезень, що автоматично призвело до зростання обсягів перевезень через західний кордон України.

У «Стратегії інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року» визначено низку проблем у розбудові прикордонної інфраструктури. Зокрема, це невідповідність інфраструктури пунктів пропуску через державний кордон України та під'їзних шляхів зростаючим потребам щодо пропускних спроможностей. Також зазначено, що «ускладнення в роботі наявних пунктів пропуску виникають через сезонні та інші зміни у транскордонних транспортних потоках, недоліки у стані сервісних зон та відсутність комфортних умов для мандрівників. Застарілість технічних засобів контролю, низька мотивація та недостатній рівень підготовки персоналу суб'єктів інтегрованого управління кордонами, а також неефективна обробка та передача інформації ускладнюють вчасну реакцію на зміни в оперативній ситуації» [8].

Прийняття постанови Кабінету Міністрів України № 1393 від 09.12.2021 р. «Питання реалізації експериментального проєкту з організації управління чергами перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення “Електронна черга перетину кордону”» надало можливість у 2022 р. в рамках здійснення транскордонного співробітництва України з Польщею запустити на Волині пілотний проєкт «Електронна черга перетину кордону» [9]. Метою впровадження цього проєкту уряд визначив комплексне розв’язання соціально-економічних, криміногенних та природоохоронних проблем, зумовлених чергами автомобільних транспортних засобів, що використовуються в міжнародних перевезеннях для транспортування товарів через митний кордон України на під’їзних шляхах до міжнародних пунктів пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення, створення ефективної системи та інфраструктури для прогнозованого перетину державного кордону України, формування інноваційних інструментів фінансування інфраструктури перетину державного кордону України [10, с. 14–15].

Проєкт «Електронна черга перетину кордону» реалізується Міністерством інфраструктури у співпраці з Міністерством цифрової трансформації, Державної митної та прикордонної служби України за підтримки *USAID/UK Aid* проєкту «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS».

Цей проєкт презентовано у вересні 2022 р. Як повідомлялося в Міністерстві інфраструктури України, система електронної черги перетину кордону «єЧерга» дозволить перевізникам попередньо записатись і приїхати на пункт пропуску в заздалегідь призначений час. Система є безкоштовною, заїжджати до сервісної зони водіям буде необов’язково. Перевізник зможе самостійно обирати місце очікування, а система автоматично сповіщатиме, коли потрібно під’їжджати до пункту пропуску (ПП). Спочатку систему впровадять на одному пункті пропуску. Після випробувань та вдосконалення вона буде масштабована на всі ПП в Україні. Розробники запланували створення мобільного додатку в рамках створення системи «єЧерга» для водіїв. Тестування нової системи перетину кордону в міжнародному пункті пропуску «Ягодин» – «Дорогуськ» тривало з 31 жовтня до 9 грудня 2022 р. Весь цей час працівники Укртрансбезпеки працювали на місці

і розповідали водіям, які зареєструватися. Фактично ж електронна черга – «єЧерга» – перетину українсько-польського кордону, яка діятиме лише для вантажних автомобілів, запрацювала 12 грудня 2022 р. [11].

Ще одним фінансовим інструментом для реалізації ініціатив, спрямованих на покращення інфраструктури транскордонних зв'язків, став Механізм «Сполучення Європи» (*Connecting Europe Facility (CEF)*). У червні 2023 р. Європейська Комісія повідомила про відбір 107 проєктів на загальну суму 6,2 млрд євро. 250 млн євро мало бути спрямовано на проєкти між Україною, Молдовою та Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Україна взяла участь у цій програмі та підготувала шість заявок на фінансування проєктів з розбудови західного кордону. Усі ініціативи отримали підтримку. Проєкти передбачають оновлення автомобільних та залізничних пунктів пропуску, удосконалення під'їздних шляхів, розширення майданчиків для паркування вантажівок, та придбання обладнання для митного та прикордонного контролю на семі пунктах пропуску, три з яких – на кордоні України з Польщею. Це Ягодин-Дорогуськ, Краківець-Корчова, залізничний Мостиська II – Медика. 50 % фінансування забезпечить програма *CEF*, решту – країни-сусіди [12].

Крім розбудови інфраструктури кордонів процес розроблення нової прикордонної політики з боку України та європейських партнерів передбачає приділення особливої уваги ролі територіальних громад та органів місцевого самоврядування прикордонних населених пунктів та регіональної влади. Такий комплексний підхід до питання модернізації українсько-польського кордону сприятиме його перетворенню на сучасний кордон, що відповідатиме сучасним вимогам за одночасного зміцнення європейської інтеграції.

Список використаних джерел

1. Про заходи, пов'язані із запровадженням Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України: Указ Президента України від 26.05.2017 р. № 146/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1462017-21970> (дата звернення 13.03.2025).
2. Ярошевич М. Проблеми українсько-польського кордону. Що робити і хто винен? *Нова Польща*. 22 вересня 2020 р. URL: <https://novapolshcha.pl/article/problemi-polsko-ukrayinskogo-kordonu-sho-robity-i-khto-vinen/> (дата звернення: 25.02.2025).

3. На кордоні з Республікою Польща. *Державна прикордонна служба України*. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/na-kordoni-z-respublikoyu-polsha> (дата звернення: 06.01.2025).
4. «Адамчуки-Збереже» – спільна потреба прикордонних громад України і Польщі. *Волинська обласна рада*. 16.05.2022. URL: <https://new.volynrada.gov.ua/2022/adamchuky-zberezhe-spilna-potreba-prykordonnyh-gromad-ukrayiny-i-polshhi-fotoreportazh/> (дата звернення: 05.10.2024).
5. Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 лютого 2022 р. № 188-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 07.01.2025).
6. Гайдук Ю. Ситуація на українсько-польському кордоні: які пункти пропуску зараз працюють. *Факти*. 21 листопада 2023 р. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20231121-sytuacziya-na-ukrayinsko-polskomu-kordoni-yaki-punkty-propusku-zaraz-praczuuyut/> (дата звернення: 07.01.2025).
7. Відкрито новий пункт пропуску з Польщею – «Нижанковичі – Мальховичі». *Міністерство розвитку громад та територій України*. URL: <https://mtu.gov.ua/news/36256.html> (дата звернення: 25.02.2025).
8. Стратегія інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-2019-p#n13> (дата звернення: 18.01.2025).
9. Питання реалізації експериментального проекту з організації управління чергами перед міжнародними пунктами пропуску через державний кордон України для автомобільного сполучення «Електронна черга перетину кордону»: Постанова Кабінету Міністрів України. 09.12.2021. № 1393. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1393-2021-p#Text> (дата звернення: 06.01.2015).
10. Білоусов О. С., Кривдіна І. Б. Особливості впровадження в Україні експериментального проекту «Електронна черга перетину кордону» (2022 р.). *Транскордонне співробітництво в умовах збройних конфліктів: матеріали круглого столу* (м. Одеса, 27 січня, 2023 р.). м. Одеса, 2023. С. 14–17.
11. На «Ягодині» запрацювала електронна черга перетину кордону для вантажівок. 12.12.2022. *Суспільне новини*. URL: <https://suspilne.media/337118-na-agodini-zpracuvala-elektronna-cerga-peretinu-kordonu-dla-vantazivok/> (дата звернення: 06.01.2025).
12. Мінвідновлення: Україна за сприяння Єврокомісії модернізуватиме пункти пропуску. *Міністерство інфраструктури України*. URL: <https://mtu.gov.ua/news/34435.html> (дата звернення: 18.01.2025).